

(Hekayə)

Muğanlılı Biğli Kərəm səhər Arxaşandakı bütün arxlara baş çəkdi; su səsi vardı arxlarda, bir də Arxaşanın yastı-yapalaq təpələrinin üstündə həmin sükut idi ki, neçə-neçə illər ərzində bu sükutu nə quş səsi, nə qoyun-quzu mələrtisi, nə at kişnərtisi, nə də hərdən bir buralardan ağır-ağır gəlib keçən tıbağa yerişli traktorların səsi poza bilmirdi. Biğli Kərəm neçə il idi bu arxların qarovulçusu idi, neçə il idi Muğanlıdakı topdağit-maz evini oğlanlarının umuduna qoyub Arxaşan kimi ilan-çayanlı, kol-kosunda quş yaşayan yerdə məskən salmışdı, ev tikib binə olmuşdu, mal-at saxlayırdı, bir şeydən əskikliyi yox idi, səhərlər arvadı asta-asta samovara od salırdı, biş-düş edirdi, hərdən-hərdən qapılarını açan qonaq-qara üçün süfrə açıb kişisinin üzünü ağardırdı. Sabahın gözü açılmamış Biğli Kərəmin atın belinə qalxıb belə şəstlə durmasının, biğini burub Arxaşan təpələrinə ağayana baxmasının səbəbi vardı. Bu gecə onun atına oğru gəlmişdi.

Biğli Kərəmin Qaşqasının qədribilənlər yanında adı-sanı vardı. Qaşqanı daylaq vaxtı bir gürcüdən su qiymətinə - altmış manata almışdı, onu da ələ dadamal öyrədib böyütmüşdü. Hər dəfə Arxaşana yaz gələndə, otlar iynə-iynə torpaqdan qalxıb təpələrin cod görkəmini dəyişəndə Biğli Kərəmin qulağına suyun səsi bir az daha xoş gəlirdi. Quşlar bir az daha şən oxuyurdular və Biğli Kərəm on-on beş inəyinə, bir böyük qoyununa, davarına baxanda sevinmir, amma yerlə-göylə ələşən, axşamterəfi düşər-düşməz madyanları qabağına salıb dişləyə-dişləyə getirib xalxala dolduran ürgəsinə baxa-baxa fərəhindən dünyaya sığmırdı. Biğli Kərəm cavan olmasa da özünü bir zerrə qoca saymırdı. Qaşqa miniləsi olanda onun belinə yəhər qoydu, ağzına yüyən verdi. Ürgə fələknən əlləşirdi: yorulanacan atıldı düşdü, sonra sahibinin istəyinə tabe olub yel kimi Arxaşan torpağında seyrek toz qaldıraraq yumru təpələrin arxasında yox oldu. İkidən-birdən bir də gördün Biğli Kərəmin oğlanları gülüzlü Muğanlıdan gəldilər, sonra isə: "Ay lələ, qoy Qaşqaya minək", -deyə kişiye minnətə düşdülər. Biğli Kərəmin dodaqları qaçırdı, deyirdi ki, bacarırsınızsa, gedin minin, amma gözdüyün başınızı, gözlünüzü əzib şil-küt eləməsin. Biğli Kərəmin oğlanları cavanlıqlarına güvənirdilər, güclərinə, dəliqanlılıqlarına güvənirdilər. Amma Qaşqanın tək atıb onları yaxın buraxmamasından məlum olurdu ki, güc də, dəliqanlılıq da öz yerində, amma ürgə doğrudan da yüyəni özgəyə verən deyil.

...Biğli Kərəmin atı yolnan sona kimi süzə-süzə gəlirdi. Həmin gün Biğli Kərəm Qara-

təpəyə həftəbazarına getmişdi, bir az ayın-oyun alıb xurcunun gözünü doldurmuşdu, bir də kababxanada toqqanın altını bərkidib iki yüz qram da araq başına çəkmişdi, kefi saz idi, at da sahibindən şokolad payını alıb aşırırmışdı. Kosalılı Qəməndər sürünün ağzını yola sarı salıb ağaca söykənmişdi, gördü ki, gələn qarovulçu Biğli Kərəmdir, altındaki at da oyur-oyur oynuyur, gözü tutdu atı. Biğli Kərəm bərabərinə çatar-çatmaz: -Ay dayı, -dedi, -gəl bu atı mənə sat.

Biğli Kərəm urcahına çıxmış çobana baxdı, uşaq-mu-

ma sən mənim atımı minəmməzsən.

- İki boğaz inək, üstündə bir erkək verim.—Qəməndər sövdələşmədə razılığa gəlmək əzmi ilə əlini irəli uzatdı.

Biğli Kərəm—qırsaqqız olub dediyini deyib duran gədəyə baxıb qımışdı, amma cavab vermədi, bilirdi: hər uşaq-muşaq onun atına minəmməz, bir də Qaşqanı durduğu yerdə satmaq ağına belə gəlmirdi. O, Qəməndəri yola salanda Arxaşan təpələrinə vahiməli bir qaranlıq çökürdü, bir də təpələri sıyrıb keçən, yalnızca səsinə andıran külək əsirdi. Gündüz Biğli Kərəm ar-

məz idi. O tərəfdə, yataqlar olan yerdə ölü sükut vardı. Biğli Kərəm dinşəyib ətrafa qulaq verəndə təpələrə sarı gedən tövşüyü eşitdi: oğrular qaçırdı, qeyzə gəldi, patronu çaxmağın ağzına verib tətiiyi çəkdi. Beşaçılanın lüləsindən çıxan köz kimi qırmızı alovlar qaranlığa ox kimi sancılıb yox oldular. Biğli Kərəm istəyirdi dağlarda olduğu kimi beşaçılanın əks-sədasını eşitsin, səslər qayalara çırpılıb üstünə qayıtsın, ona qol-qanad versin, havalansın, amma Arxaşanın palazqulaq, yastı-yapalaq təpələri güllə səslərini udurdu; elə bil boşluqda qam-

Qaranlıq o səsləri də uddu, cavab gəlmədi. Təpədə iki papiros gözü vardı. Biğli Kərəm bilirdi oğrular döşdə oturub nəfəslərini dəririlər. Biğli Kərəm bir də onu bildirdi ki, oğrular daha qayıdıb gəlməyəcəklər. Birdən özünün belə qocalığındanmı, Qaşqanı təkbaşına saldırdığındanmı, nədənə üreyi kövrəldi, yadına yaylaqlarda at oynadıb ad çıxardığı vaxtlar düşdü, ağır-ağır yığnaqların nəməri asırları onda atının tərli boynundan. Biğli Kərəmin belə qəm-qüssəyə batıb, yalnızlıq hiss eləməsi bir də sürülər yaylağa köç eləyəndə olurdu. Onda tərəkəmə Biğli Kərəmin ruhunu dağlar çəkirdi. Yüklü ulaqlara, alapaça atlara, dağlara sarı üz qoyan köçə baxa-baxa gözdə Arxaşanın təpələri kövrəlirdi, yazıqlaşdı. Həmin günün axşamı Biğli Kərəm başının üstündən əsdiyi sazın tozunu silib bir az dinqıldadırdı. İndi birdən-birə oğruların peyda olmasından, dağların-dağların yadına düşməsindən qanı qaynadı, sidq üreklə oğrulara yazdığı gəldi, üzünü təpəyə sarı tutub:

- Əyə, - dedi, - indi bu gecə vaxtı əliboşmu gedəcəksiniz. Enin, bir yaxşı erkəyim var, kəsək, öpüşüb-barışib qardaş olaq.

Təpədən boğuş səsi gəldi, oğru burnunu əli ilə tutmuşdu: - Sağ ol! Sağ ol! Başın uca olsun!

Sonra tənənin döşündəki o papiros gözü yox oldu, oğrular tənəni aşib getmişdilər. Biğli Kərəm oğruların haralı olmasını yüz yerə yoza-yoza onu gözləyən qarısının yanına qayıtdı.

...Təpələrin arasından gənəş boylanırdı. Biğli Kərəm atın üstündə şəstlə oturub Arxaşana ağayana baxa-baxa geri qayıdırdı. Təpələrdən o yanda Kosalılıydı, Nazarlıydı, Qaratəpə, Təhlə idi, bu tərəfdə Qaraçöp—yeddı oymaq o tərəfdə, Alvan dağının alt yanında, gürcü kəndlərinin içində də Muğanlı. Bir traktor tıbağa yerişiyənən enişi enirdi. Biğli Kərəm Muğanlı səmtə baxa-baxa gözlünün qabağına kəndin arasında başına papaq qoyub gəzən arvad yosunlu kişilərin sifəti gəlib durdu. Adamların suyu dəyişmişdi. Yadlar o yana, qohumların içindən hobbanıb-düşəni, dinib-durani divan-dərəylə yarıyanları vardı. Həyətdə arvadı samovara od salmışdı, atı xalxala salıb yuxarı qalxdı. Nəvəsi oyanmışdı, gözlünü ovurdu, mehrini uşağa salmışdı, gətirib yanında saxlayırdı. Biğli Kərəm nəvəsinin alından öpdü, üzünü samovarin yanında qurdalanan arvadına sarı tutdu ki, oğul olsa bu olacaq, amma dili gəlmədi deməyə, ölsəm vəsiyyətlə eləyəcəyəm ki, atımı Mansıra versinlər. Başını qaldıranda gördü ki, yolnan təhnəsinin taxtaları silkələne-silkələne bir maşın gedir.

Eyvaz Əlləzoğlu

Biğli Kərəm

şağın yekəxana-yekəxana danışmağından xoşu gəlmədi:

- Yeri ə, - dedi, - yeri yolunna get. Sən mənim atıma minəmməzsən.

İki gün sonra kosalılı Qə-

xın üstündə doyunca yatdığından oyaq idi, şıqqıldan bildi ki, gecə bura ayaq basan xeyirliyə gəlməyib, əlini beşaçılanına uzatdı. İt kəsik-kəsik hürüb səsinə kəsdi. Yaraqlı-

çı şaqıldayırdı. Bu an Biğli Kərəm bir də istədi ki, qardaşlarını, oğlanlarını sağ-solunda görə, hayına hay verən ola, amma həminki qaranlıq gecə, həminki zülmət gözüne

Biğli Kərəm—qırsaqqız olub dediyini deyib duran gədəyə baxıb qımışdı, amma cavab vermədi, bilirdi: hər uşaq-muşaq onun atına minəmməz, bir də Qaşqanı durduğu yerdə satmaq ağına belə gəlmirdi. O, Qəməndəri yola salanda Arxaşan təpələrinə vahiməli bir qaranlıq çökürdü, bir də təpələri sıyrıb keçən, yalnızca səsinə andıran külək əsirdi. Gündüz Biğli Kərəm arxın üstündə doyunca yatdığından oyaq idi, şıqqıldan bildi ki, gecə bura ayaq basan xeyirliyə gəlməyib, əlini beşaçılanına uzatdı.

məndər Biğli Kərəmlə üz-üzə oturmuşdu, bir sini qurudlu xəngəl yeyib araq içmişdi, ağzının yanını silib mətləb üstünə gəldi ki, ay dayı, məqsədim Allahdan gizli deyil, bəndədən nə gizli, gəl atı mənə sat, iki boğaz inək verim. Biğli Kərəm bu sözlərin müqabilində gülümsündü: bir yandan Qəməndərin Qaşqadan xoşu gəlməsindən fərəhləndisə də, o biri yandan da tərs damarı tutdu: biney başdan qılıq-mılıqla suyulan deyildi.

- Ə, məni kimi səy olma, - dedi, - arvad-uşaq yiyəsisən, damazlığın özünə qalsın, am-

yasaqlı aşağı düşəndə ona aqah oldu ki, oğru ata gəlib, oradaca üreyinə damdı ki, bu hər kimdirsə, Qəməndər deyil. Xalxalın böyrünə sinib beşaçılanı qaldırdı, qan töküb qada salmaq istəmədiyindən sağdan-soldan atdı, dalınca da qeyzə gəlib bağırdı:

- Ay anasını satdığım, əyə, siz Muğanlı Kərəminmi üstünə gəlibsiziniz?!

Beşaçılanın səsinə qaranlıq gecə uddu. Biğli Kərəmin zəhmli səsinə küləklər götürüb Arxaşanın yumru təpələrinin yamaclarına çırpırdı. Sükut oldu. Gecə bütöv, lal, tərpen-

dayanmışdı, öz-özünə:

- Ay nə təkəndim, - dedi, - müxənnət zamana.

Təpədəki qaraltıları seçdi, beşaçılanı sinəsinə qaldırdısa da yenə də oğrulara qıymadı; sağdan-soldan atdı, döyüşdən qalib çıxmış adam tənənəsi ilə:

- Əyə, - deyə bağırdı, - qıraqda yüz özünüzdən deyəndə bir də mənənin deyini! Bilin, analar oğullar doğub. Muğanlı Biğli Kərəm deyərler mənə! Qıymadım, gedin kişi olun!